

IDENTIFIKACE PROJEVŮ GEOGRAFICKÉHO NADÁNÍ: PŘEDBĚŽNÁ ZJIŠTĚNÍ EXPERTNÍHO ŠETŘENÍ

IDENTIFICATION OF MANIFESTATIONS OF GEOGRAPHICAL GIFTEDNESS: PRELIMINARY FINDINGS OF AN EXPERT INQUIRY

Jakub Matula, Michaela Spurná

1 Katedra geografie, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

2 Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

Abstrakt

Identifikace geografického nadání postrádá jednotný mezinárodní rámec. Tato studie syntetizuje expertní pohledy skrze optiku CHC teorie kognitivních schopností s cílem odlišit autentické nadání od vysokého akademického výkonu. Výzkum využívá tříkolovou hybridní metodu Delphi s mezinárodním panelem expertů. Výsledky prvního kola (2026) akcentují komplexní prostorové uvažování a schopnost syntézy fyzicko – a humánněgeografických dimenzí jako klíčové indikátory nadání. Data rovněž otevírají debatu o hranici mezi získanou gramotností a vrozeným potenciálem. Výsledný konceptuální rámec poslouží jako podklad pro pedagogické strategie na podporu geograficky nadaných žáků.

Klíčová slova: *Geografické nadání; identifikace nadání; CHC teorie; metoda Delphi; geografické vzdělávání*

Abstract

Identification of geographic giftedness lacks a unified international framework. This study synthesizes expert perspectives via CHC theory to distinguish authentic giftedness from high academic performance. Using a three-round hybrid Delphi method, the research presents first-round results (2026). These highlight complex spatial reasoning and the synthesis of physical and human geography as key indicators. Data also explore the boundary between acquired literacy and innate potential. The resulting framework will inform pedagogical strategies to support geographically gifted students.

Keywords: *Geographic giftedness; identification of giftedness; CHC theory; Delphi method; geography education*

1 ÚVOD

Identifikace geografického nadání představuje v současné didaktice geografie zásadní výzvu, a to především kvůli multidimenzionální povaze oboru a absenci jednotného mezinárodního rámce. Navzdory významu tohoto fenoménu pro rozvoj nadaných jedinců dosud neexistuje nástroj, který by spolehlivě odlišil autentické nadání od pouhého vysokého akademického výkonu. Tato studie reaguje na teoretickou mezeru a klade si za cíl překlenout stávající diskontinuitu syntézou expertních pohledů. Výzkum se zaměřuje na vymezení klíčových kompetencí a behaviorálních indikátorů, což je nezbytné pro cílenou pedagogickou podporu nadaných žáků.

2 TEORIE

Teoretické ukotvení studie vychází z Cattellovy–Hornovy–Carrolllovy (CHC) teorie lidských kognitivních schopností, považované za nejkomplexnější psychometrický model inteligence. CHC teorie definuje hierarchickou strukturu schopností rozdělenou do tří úrovní: úzké (stratum I), široké (stratum II) a obecná schopnost *g* (stratum III). Pro geografii jsou relevantní zejména široké schopnosti jako vizuálně-prostorové zpracování (*Gv*), fluidní uvažování (*Gf*) a krystalizovaná inteligence (*Gc*). Aplikace tohoto rámce umožňuje nahlížet na geografické nadání jako na specifickou kombinaci kognitivních faktorů. Výzkum dále zkoumá vztah mezi vrozeným potenciálem a získanou geografickou gramotností, přičemž klade důraz na unikátní schopnost syntézy fyzickogeografických a humánně-geografických dimenzí.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkumný design využívá tříkolovou metodu Delphi (2026) s 11 mezinárodními experty (např. USA, Brazílie, Austrálie) vybranými dle striktních kritérií: hluboká oborová expertíza, mezinárodní uznání v orgánech (např. IGU-CGE) či specifický regionální vhled do národních kurikul. První kolo mapovalo skrze otevřené otázky geografické schopnosti, pojetí nadání a možnosti školní identifikace. Následná kola směřovala ke kvantitativnímu potvrzení shody skrze Likertovu škálu. Tento iterativní proces s kontrolovanou zpětnou vazbou zajišťuje vysokou

validitu, eliminuje vliv skupinové dynamiky a umožňuje plně dosáhnout stabilní expertní shody na této globální mezinárodní úrovni.

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVANÉ VÝSLEDKY

Předběžná zjištění z prvního kola studie odhalují shodu expertů na primárních indikátorech nadání, jimiž jsou komplexní prostorové uvažování a schopnost syntézy fyzických a sociálních systémů. Experti zdůrazňují „cítění prostoru“ a schopnost vnímat multidimenzionální vztahy v krajině jako unikátní rysy oboru. Data ukazují na významnou roli vnitřní motivace a zvědavosti spíše než na existenci izolovaného „geografického genu“. Debata se rozvinula zejména kolem vlivu prostředí; nadání je mnohdy vnímáno jako situačně podmíněný fenomén spojený s existencí žáka. V oblasti identifikace panuje shoda na nedostatečnosti klasických testů a doporučuje se využití GIS nástrojů, projektové výuky a terénního pozorování. Očekává se, že další kola zpřesní váhu těchto kritérií a vyústí v ucelený konceptuální rámec pro diagnostiku.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Studie potvrzuje, že geografické nadání je multidimenzionální konstrukt vyžadující specifický přístup k identifikaci, který přesahuje běžné kurikulární požadavky. Výsledky naznačují, že prosté hodnocení školního výkonu nestačí k zachycení autentického potenciálu. Diskuse poukazuje na napětí mezi vrozenými dispozicemi a získanou gramotností, přičemž je zdůrazněna role zkušenostního učení a rodinného kontextu. Závěry budou sloužit jako teoretický podklad pro vývoj konceptuálního rámce navázaný na CHC teorii, který bude poskytovat robustní základ pro budoucí výzkum i praktickou aplikaci při tvorbě inkluzivních pedagogických strategií na podporu budoucích generací geografů.

6 LITERATURA

Brady, S. R. (2015). Utilizing and adapting the Delphi method for use in qualitative research. *International Journal of Qualitative Methods*, 14(5), 1–6.
<https://doi.org/10.1177/1609406915621381>

- Dombrowski, S. C., McGill, R. J., & Canivez, G. L. (2018). Challenges to the Cattell-Horn-Carroll theory: Empirical, clinical, and policy implications. *Applied Measurement in Education*, 31(2), 147–161.
<https://doi.org/10.1080/08957347.2017.1419349>
- Iqbal, S., & Pipon-Young, L. (2009). The Delphi method. *The Psychologist*, 22(7), 598–600. https://www.fws.gov/sites/default/files/2022-02/Iqbal%20%26%20Pipon-Young_2009_The%20Dephi%20method.pdf
- Matula, J., & Spurná, M. (2025). What does it mean to be gifted in geography education? A systematic review. *Geografie*, 130(4), 469–493.
<https://doi.org/10.37040/geografie.2025.017>
- McGrew, K. S. (2005). The Cattell-Horn-Carroll theory of cognitive abilities: Past, present, and future. In D. P. Flanagan & P. L. Harrison (Eds.), *Contemporary intellectual assessment: Theories, tests, and issues* (s. 136–181). Guilford Press.
- Rivière, M. (2018, May 7). *What is the Delphi method and what is it used for?* Medium.
- Sourani, A., & Sohail, M. (2014). The Delphi method: Review and use in construction management research. *International Journal of Construction Education and Research*, 11(1), 54–76.
<https://doi.org/10.1080/15578771.2014.917132>